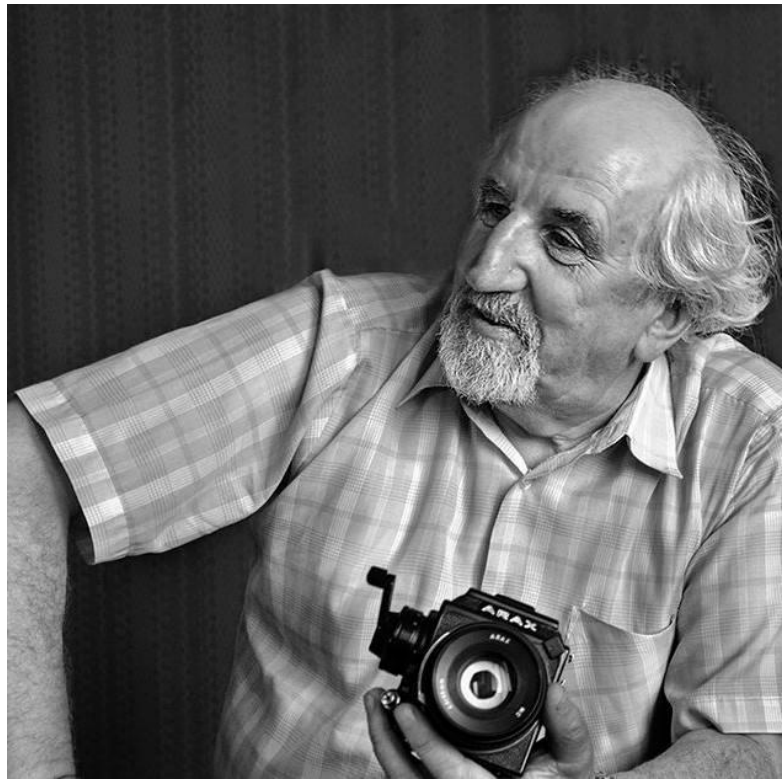

Juos sutikau gyvenime: Rimanto Petriko fotoportretai

Rimantas Petrikas nepriklauso Lietuvos fotomenininkų sąjungai, nerasite knygynuose ar bibliotekose solidaus jo fotografijų albumo, negausios publikacijos apie jį respublikinėje spaudoje, dažniau – vietiniame

Radviliškio rajono laikraštyje, kurio redakcijoje fotokorespondentu jis dirbo keturiasdešimt metų.

Radviliškietis R. Petrikas šiandien galėtų stovėti vienoje gretoje su tokiais Lietuvos humanistinės fotografijos grandais kaip Antanas Sutkus, Aleksandras Macijauskas, Romualdas Rakauskas ir kiti, jei tik kas būtų stumtelėjęs, padrąsinęs, atradęs. Bet niekas nestumtelėjo, nieieškojo, o Rimantui ir nereikėjo – jis tiesiog fotografavo tuometinį Lietuvos kaimą, kurdamas savitą kasdienybės natūralumo estetiką. Fiksavo tai, ką matė ir perteikė taip, kaip matė. Viską per save, per širdį.

Per tuos metus Rimantas sukūrė daugybę fotografijos ciklų, kurių centre – belaikis, neistoriškas kaimo žmogus ir jo tipažą bei charakterį formuojanti sociokultūrinė aplinka.

Rimanto kelias į fotografiją pasisuko netikėtai, ne tam ruošėsi krimsdamas rimtus agronomijos mokslus. Bet iš vaikystės atsineštas stebuklas – pasaulis, pamatytas pro fotoaparato objektyvą – nedavė ramybės. Todėl du metus pasimokęs fotografijos tuometiniame Maskvos visasąjunginiame neakivaizdiniame Menų universitete, atsisakė perspektyvaus brigadininko darbo ir 1974 metais pasuko Radviliškio laikraščio redakcijon, kur duoną pelnė dokumentuodamas gerai pažįstamą ir sielai artimą kaimo gyvenimą ir, kaip pats sako, vargindamas vietinius gyventojus savo neįmantriais rašiniais. Tų „neįmantrių“, tačiau nepaprastai nuoširdžių rašinių susikaupė tiek, kad išeitų stora kaimo gyvenimo kronika, jei tik

kas iškuoptų Rimanto stalčius... Bet šį kartą ne apie tai.

Rimanto fotoarchyvuose – nesuskaičiuojama daugybė portretų, kuriuos reikėtų rodyti rimtose parodose, bet atspausti kad ir pusšimtį fonuotraukų – nepigus malonumas, o ir fotomenininko kuklumas neleidžia girtis, siūlytis. Dažniausiai parodas jis rengia savo miestelyje arba kieno įkalbėtas išveža į kokią Lietuvos pakraštį, nekeldamas pretenzijų ekspozicinėms erdvėms.

2016 metų vasarą gamtos piktorealistinių fotografijų ciklą Rimantas Petrikas eksponavo Klaipėdoje, bet labiau knietėjo parodyti klaipėdiečiams jo brandų portretų ciklą. Tokia paroda būtinai bus surengta, tik nežinia kada, o dabar Klaipėdos miesto savivaldybės viešosios bibliotekos Meno skyriaus galerija siūlo alternatyvą – pristato virtualią Rimanto Petriko portretų parodą.

Apie kaimo žmogų, apie grožį, apie kūrybos kelią su Rimantu Petriku kalbėjosi Birutė Skaisgirienė.

Esate fotografinio portreto meistras, turite savo braižą ir matymą. Nuo ko pradėjote? Kur pradžių pradžia?

Oho, kaip būtų gerai, jei aš tai žinočiau... Gal ta pradžia buvo tada, kai kaimo fotografas fotografavo mane? Kada jis mane fotografavo pirmą kartą, aš nebeprisimenu. Iki šiol asmeniniame fotoalbume saugau nuotrauką, kur aš bailiai glostau didelį žąsiną. Mamos klausiau, kas toje nuotraukoje? Man atsakė, kad tai aš. Matyt, liepė glostyti tą žąsiną, ir aš paklusniai tai dariau. O kaip mane fotografavo žiemą kaime, prie durpinės, jau prisimenu. Užvilko naująjį paltą, pastatė prie pastato, kuriame tėvai kurui durpes laikė, prisakė nejudėti, nebūti išsižiojusiam ir negaudyti varnų. Nors aš jų niekada ir negaudydavau... Dar prisimenu, kaip fotografas sniegu apkasė mano kojas, kad nesimatytų klumpių (jos prie naujojo paltuko labai netiko). Va toks ir stoviu toje nuotraukoje po šiais dienai.

Man vis būdavo nuostabu, kaip tas fotografas sugebėjo taip teisingai viską „nupaišyti“. Jis buvo tikrų tikriausias kaimo žmonių portretistas. Ir aš panorau tokiu būti – svajojau fotografuoti žmones, o ypač kaimiečius, nes juos geriausiai pažinojau. Tą ir pradėjau daryti kokias 1957 metais, besimokydamas penktoje klasėje, kai užsirašiau į mokyklos foto mėgėjų būrelį. Turėjau fotoaparata „Liubitel“ ir net „štatyvą“. Grįžtančio iš mokyklos kieme manęs jau laukdavo sodiečiai su vaikais, norėdami įsiamžinti. Aš juos „įamžindavau“, o mama buvo mano, kaip dabar reiktų sakyti, vadybininkė – iš jų pinigus už nuotraukas surinkdavo.

Na, o žymai vėliau, po visų kariuomenių ir gyvenimo klaidžiojimų, o jei tiksliai – 1974 metais, tuoj „po spalinių“, Radviliškio rajono laikraštyje pradėjau dirbti žemės ūkio skyriaus vedėju –

rašyti kaimui ir apie kaimą. Redakcijos „fotokoras“ nenoriai vykdavo į kaimus, o aš tuomet jau turėjau „Zenitą“, todėl pats ir fotografuodavau žmones, apie kuriuos rašiau, o kartais ir tuos, apie kuriuos nerašiau, bet sutikęs išraiškingo veido sodietį negalėdavau atsispirti pagundai jį „nutraukti“.

Kuri iš tų pradžių buvo pradžių pradžia, ir pats iki šiol nežinau.

Koks žmogus patraukia jūsų dėmesį ir kaip jums pavyksta jį atskleisti? Visi jūsų personažai tokie gyvi ir iškalbingi.

Į tą klausimą jau visai nesugebėsiu atsakyti. Tais laikais tai vadindavo žmogaus vidinio charakterio atskleidimu. Žinokite, čia nėra vienintelio recepto. Gal man tai padaryti pavykdavo todėl, kad aš niekada ir niekur dirbtinai nesistengdavau to daryti – tiesiog laukdavau, kol žmogus pats atsiskleis. Šnekėdavau su juo apie jo darbus, kartu „išvaimatindavome“ vietinę ir nevietinę valdžią, su rūkančiu kartu surūkydavome ne vieną „kančarą“, su geriančiu – ir „burnikę“ padarydavome. Paskui įkalbėdavau nusifotografuoti ir nebijoti fotografavimo, užtikrindamas, kad skaudžiai nebus, o mano nuotraukose personažas save tik iš drabužių atpažins... Tada tas žmogelis sakydavo: „...nugi, ką su tavimi dabar – bene peštis eisi, *nutrauk* mane ir dink iš akių...“ Ką aš noriai ir padarydavau – nufotografuodavau ir dingdavau.

Koks žmogus jums yra gražus, kas žmoguje jus patraukia?

Koks žmogus gražus? Negrąžių žmonių nėra, tik reikia sugebėti tą grožį pamatyti ir perteikti. Kartais net man pasisekdavo tai padaryti. Tokių „gražių“ portretų negatyvus atidėdavau į šalį, taip per laiką susikrovė nemaža jų kolekcija. Pasitaikydavo, kad gaudavau redaktoriaus užsakymą „padaryti“ laikraščiu gražią žmogaus nuotrauką, bet aš gražių nuotraukų iš prigimties nesugebu daryti – koks žmogus yra, tokį jį ir „nutraukiu“, tuomet belikdavo patarti redaktoriui paieškoti kito fotografo.

Kodėl portretui renkatės nespalvotą fotografiją?

Portretui nespalvotos fotografijos aš nesirenku – tokią pasirenka pats portretas, nes spalvos, mano manymu, užgožia „vidinį pasaulį“ pačiame žmoguje. Koks begali būti vidinis grožis, jei veidas gaunasi „morkavas“, kas dažniausiai ir atsitikdavo, taikant net pačias pažangiausias to meto „skaitmenines technologijas“. Be to, tais sovietiniais laikais gerų spalvotų juostų beveik ir nebuvo, tad nebuvo ir kokybės.

Yra fotografų, kuriančių tik įžymybių portretus. Jūsų fokuse – paprastas Lietuvos kaimo

žmogus. Visa jūsų kūryba – odė paprastam, dirbančiam žmogui. Parodote jį tokį, koks yra – su visais jo trūkumais, mažais „defektais“, kurie jūsų portretuose atrodo gražūs... Ar toks yra sąmoningas jūsų pasirinkimas?

Ne visa mano kūryba yra odė tik paprastam, dirbančiam žmogui. Aš fotografuodavau ir „nepaprastus“ žmones: rašytojus, politikus, mokslininkus. Tik juos irgi, kaip jūs pastebėjote, su visais trūkumais – be papildomo apšvietimo, be grimų. Žmonių „su kaklaryšiais“ iki šiol nemėgstu fotografuoti. Kaip jau minėjau, ilgai dirbau redakcijoje, o sovietiniais laikais pagrindiniu dėmesio objektu buvo dirbantys žmonės: mechanizatoriai, melžėjos, lauko darbininkai ar miestiečiai prie staklių. Tokius juos ir fotografavau daugiau nei keturis dešimtmečius, niekada neišmesdamas negatyvų. Taip ir prisikaupė didžiulė veidų galerija.

Vyrų portretų jūsų archyve daugiau. Atsakykite, ką lengviau fotografuoti – vyrus ar moteris? Pastarosios gal dažniau pozuoja, nori būti gražios.

Aš nevensčiau fotografuoti ir moteris. Beveik nebuvo to, kad kuri nors sakytų: „Vaje, kokia aš čia negraži išėjusi.“ O jei kuri sakydavo, tai aš jai ir pritardavau: „Ale tikrai, kad negraži išėjusi, ar tik ne aš čia fotografavau?“ Tada jau moteriškėms nebūdavo kaip pykti.

Moteriškų portretų irgi turiu nemažai, ir kai kurie iš jų – visai neblogi.

Kodėl jūsų fotografijose kaimo žmogus yra gražus? Kodėl jūsų akimis regėtas kaimas – neprasigėręs, nedegradavęs? Ar sąmoningai nerodėte bjaurasties, ar jos tiesiog nematėte, nes nenorėjote?

Mano pagrindinės nespalvotos nuotraukos darytos tais, kaip dabar reikia sakyti, niūriais tarybiniais laikais. Tada mano kaip fotokorespondento užduotis buvo fotografuoti ne alkoholikus ar narkomanus (kokių dabar pilna laikraščiuose), o sėjančius, pjaunančius, karves melžiančius ir panašiai. Nevyniojant teisybės į vatą, tais laikais kaimas ir nebuvo taip baisiai prasigėręs, kaip yra dabar, nes niekas nebūtų to leidęs: tuoj atvyktų pirmininkas, visokie „brigadyriai“, partorgai ir sakytų: „Kelkis vyre, važiuojam išsipagirti – darbas laukia.“ O sąmoningai bjaurasties tikrai neieškojau, grožio buvo per akis, tik spėk.

Birutė Skaisgiriene

Klaipėdos miesto savivaldybės viešosios bibliotekos

Meno skyriaus vedėja